

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคจากผลการประกาศและบังคับให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนประกันตน เพื่อให้มีสิทธิการรักษาพยาบาล
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาในมิติด้านสาธารณสุขของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

ในการศึกษา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องของผลการศึกษารูปได้ดังต่อไปนี้

สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทย ทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขมีภารกิจ และนโยบายในการดำเนินการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว สัญชาติพม่า ลาว และ กัมพูชา โดยกระทรวงสาธารณสุขได้มีแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการและแนวทางการดำเนินงานตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวปี 2552 (ใช้ได้ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2553) โดยได้มีภารกิจให้ดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยกำหนดให้แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียน และประสงค์จะทำงานเข้าสู่ระบบประกันสุขภาพทุกคน อัตราค่าใช้จ่ายคนละ 1,300 บาท มีระยะเวลาในการคุ้มครอง 1 ปี โดยแรงงานต่างด้าวจะต้องร่วมจ่ายสำหรับการรับบริการครั้งละ 30 บาท ทั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อให้มีการควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการส่งเสริมสุขภาพอย่างเป็นระบบและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของผู้ใช้แรงงานรวมถึงจะเป็นการประกันค่ารักษาพยาบาลให้กับสถานพยาบาลผู้ให้การรักษาพยาบาลอีกทางหนึ่งด้วย

ปัญหาอุปสรรคอันเป็นผลมาจากการประกาศและบังคับให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียน ประกันตนเพื่อให้มีสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพ

การเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ของแรงงานต่างด้าว คือ ทศนคติต่อผู้ให้บริการ ทั้งด้านความเอาใจใส่ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ประจำสถานพยาบาล และกิจกรรมายาทของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเกิดความเกรงกลัวและไม่มั่นใจในสิทธิที่จะได้รับตามการคุ้มครอง

การเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แม้ว่าจะสามารถเข้าถึงได้ แต่ขั้นตอนการให้บริการของสถานพยาบาลยังไม่สามารถตอบสนองความพึงพอใจรับบริการได้ เพราะสถานพยาบาลของรัฐส่วนใหญ่มีผู้มาใช้บริการจำนวนมาก และมีขั้นตอนที่ยุงยาก จึงไม่ได้รับความสะดวกเมื่อมารับบริการ แต่เมื่อมีจำนวนผู้รับบริการเป็นจำนวนมาก แต่มีผู้ให้บริการมีน้อยและมีข้อจำกัดของงบประมาณ จึงทำให้สถานพยาบาลไม่สามารถจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสามารถปรับปรุงขั้นตอนบริการให้รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมด รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานต่างด้าวนั้นมีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งในด้านการสื่อสาร การศึกษาขั้นพื้นฐานและบางส่วนไม่ได้รับ

ปัญหาและอุปสรรคการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งที่ผิดกฎหมายในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพแรงงานสรุปได้ดังนี้

1. นโยบายรัฐในแต่ละปีไม่มีความชัดเจนทำให้ระดับจังหวัดไม่สามารถตัดสินใจต้องรอนโยบายของรัฐเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกัน ภาครัฐขาดข้อมูลเพื่อนำไปตัดสินใจวางแผน นโยบายที่ออกมาจึงไม่สอดคล้องกับการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ
2. ข้อจำกัดของนโยบายและแผน ทำให้ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัดเพราะแรงงานส่วนที่ผิดกฎหมาย ไม่มีบัตรใบอนุญาตทำงาน เป็นผู้ประสบปัญหาสุขภาพมากที่สุด ในระหว่างปีทำงาน และส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนที่อาศัยร่วมกัน การแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในภาคหน่วยงานสาธารณสุขยังเป็นปัญหาต่อเนื่องอยู่
3. ผู้รับนโยบายและแผนปฏิบัติ จากกรอบนโยบาย มีผู้ทำงานจำนวนน้อยที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามจริง เพราะในระดับพื้นที่ของจังหวัด ยังไม่มีการประสาน สอดคล้องความร่วมมือทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร ต่างฝ่ายต่างทำงานตามบทบาทของตนเอง และยังคงติดอยู่ในระบบขั้นตอนของหน่วยงานและพื้นที่จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคหนึ่งประกอบกัน

4. บัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคม ซึ่งเป็นกลไกที่จะทำให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพของรัฐ แต่ยังเป็นปัญหาเพราะแรงงานต่างด้าวยังไม่สามารถซื้อบัตรประกันสุขภาพได้ ผู้มีบัตรประกันสุขภาพบางส่วนไม่ทราบสิทธิของตนเอง บางส่วนเห็นว่าการทำบัตรประกันสุขภาพว่าไม่จำเป็น

5. หน่วยงานที่ทำงานด้านสุขภาพในพื้นที่ทำงานเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพประสบความสำเร็จยากลำบากในการประสานงานพื้นที่เนื่องจากทัศนคติและมุมมองด้านแรงงานต่างด้าวมักแตกต่างกัน หน่วยงานราชการยังไม่สามารถเข้าถึงชุมชน บางชุมชนที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก มีโอกาสสูงที่นำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งกันและกันในชุมชน

ข้อเสนอต่อนโยบายรัฐ

1. รัฐควรให้โอกาสแต่ละจังหวัดมีสิทธิกำหนดนโยบายเอง แต่อิงกรอบนโยบายข้างบน ต้องขึ้นอยู่กับการกำลังความสามารถในการบริหารดูแลกลุ่มแรงงานต่างด้าวให้ทั่วถึง

2. การจัดระบบแรงงานต่างด้าว แรงงานต่างด้าวจะต้องขึ้นตั้งแต่ต้น เพื่อบันทึกความเคลื่อนไหว ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการจะต้องขึ้นทะเบียนกับราชการระบบใดระบบหนึ่งควบคุมประชากรแรงงานต่างด้าวให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ผู้ที่เปิดให้เช่าหรือจัดหาที่พักให้กับแรงงานต่างด้าว จะต้องขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการโดยเฉพาะ

3. การจัดระบบการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย การป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัย การควบคุมการเพิ่มจำนวน ผู้ป่วยโรคเอดส์ และดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้าง และเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านสุขภาพ การกีฬา และสนับสนุนให้เกิดองค์กรเครือข่าย ควบคุมป้องกันโรคในทุกระดับ

4. ควรประสานงานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ประกอบการ นายจ้าง และองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยมีแผนงานปฏิบัติร่วมกัน และจัดให้มีแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยกำหนดจำนวนประชากรแรงงานต่างด้าวในแต่ละพื้นที่

5. สถานประกอบการควรปรับปรุงสภาพที่พัก ที่ทำงานให้อยู่ในสภาพดี และปลอดภัยในการทำงาน มีการติดตาม ตรวจสอบอยู่เสมอ เพื่อเป็นพื้นฐานของการดูแลสุขภาพแรงงานต่างด้าว

6. ภาคประชาคมในแต่ละพื้นที่ ควรเข้ามามีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพราะส่วนหนึ่งบุคคลที่อยู่ในภาคประชาคมเป็นผู้ประกอบการที่ใช้

แรงงานโดยตรง โดยควรมีระบบจัดเก็บข้อมูลด้านแรงงานรวบรวมปัญหา ความต้องการ เพื่อสามารถกำหนดทิศทางในการแก้ปัญหา

7. การเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนปฏิบัติงานป้องกัน ดูแลและให้บริการสุขภาพอย่างเต็มที่ เป็นผู้เฝ้าดูแลประสานงานกับรัฐ เป็นตัวกลางที่ผลักดันนโยบายให้ลุล่วงและเป็นความจริงอย่างสมบูรณ์ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพประเด็นต่าง ๆ

8. การให้ความรู้ความเข้าใจด้านทัศนคติและเข้าถึงบริการด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยแม่และเด็ก เพื่อให้กลุ่มแรงงานตระหนักในปัญหาและสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ การผลิตสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มแรงงานต่างด้าวได้ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แรงงานสนใจ เช่น การ์ตูน โปสเตอร์ เป็นต้น

9. ควรจัดสรรงบประมาณ ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานสามารถทำบัตรประกันสุขภาพได้

10. การจัดการเครือข่ายในรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ควรให้ชุมชนในท้องถิ่นและแรงงานมีส่วนในการแก้ไขปัญหาด้วยการจัดตั้งเป็นองค์กรเครือข่ายความร่วมมือด้านสาธารณสุขตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น สถานีนโยบาย เทศบาล จังหวัด เป็นคณะกรรมการร่วมด้านสุขภาพแรงงาน จนถึงเครือข่ายระดับประเทศ

การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวไม่สามารถแก้ไขโดยลำพัง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะต้องประสานความร่วมมือตั้งแต่ระดับองค์กรท้องถิ่น ที่ประสบปัญหาแท้จริง ผู้ประกอบการ องค์กรเอกชน หน่วยงานรัฐ ผู้บริหารระดับแผนนโยบาย ตลอดจนจนถึงองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดนโยบายและแผนงาน ภายใต้อำนาจและสถานการณปัญหาที่แท้จริง โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และข้อจำกัดของพื้นที่ และประเทศนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้ประกันตน ซึ่งตามหลักการแล้วจะไม่มีสิทธิในการรับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาล แต่ในความเป็นจริงแล้วสถานพยาบาลเหล่านั้น โดยเฉพาะสถานพยาบาลของรัฐไม่สามารถปฏิเสธการรักษากับผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ได้ สาเหตุที่เป็นดังนี้ เนื่องจากกลุ่มแรงงานต่างด้าวยังมีความเข้าใจผิด และมีทัศนคติที่

ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการประกันตน ดังนั้น ในเชิงนโยบายของภาครัฐ ควรที่ที่มีการชี้แจงและทำความเข้าใจที่ถูกต้องกับกลุ่มแรงงานต่างด้าวด้วยวิธีการต่าง ๆ และที่สำคัญคือการทำ ความเข้าใจกับผู้ประกอบการเพื่อให้ผู้ประกอบการจะได้นำไปถ่ายทอดแก่แรงงานต่างด้าวที่ตนรับเข้ามาในสถานประกอบการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอีกประเด็นหนึ่ง คือ การปรับเปลี่ยนช่องทาง หรือวิธีการในการประกันตน แต่เดิมแรงงานต่างด้าวจะต้องเป็นผู้ที่ต้องเดินทางเพื่อไปทำการประกันตนด้วยตนเองหรือนายจ้างก็ตามแต่ แต่รัฐควรจะทำงานในเชิงรุก กล่าวคือ รัฐอาจปรับเปลี่ยนช่องทางในการประกันตนด้วยการเข้าถึงแหล่ง หรือสถานประกอบการในแต่ละพื้นที่ หรือจุดสำคัญ ๆ ของพื้นที่เพื่อให้แรงงานต่างด้าวมีโอกาสให้เข้าสู่ระบบประกันตนได้สะดวก และง่ายยิ่งขึ้น

3. สำหรับกลุ่มที่ได้รับการประกันตนแล้ว แม้ว่าจะมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลแล้วก็ตาม แต่พบว่า การเข้าถึงการรักษาพยาบาลยังอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเนื่องจากว่ามีอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน อาทิ เวลา การเดินทาง (ดังได้เสนอไว้แล้วในบทที่ 4) ในการแก้ปัญหา นี้ เป็นปัญหาเชิงระบบที่จะต้องร่วมแก้ปัญหาพร้อมกันของหลาย ๆ ฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะต้องระดมความคิด และหาทางออกร่วมกัน อาทิเช่น ภาครัฐ สถานพยาบาล ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

4. นโยบายระดับรัฐในการป้องกัน และแก้ไข และการจัดการด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าว แม้ว่าจะได้กำหนดไว้ในระดับนโยบายแล้วทำให้แรงงานต่างด้าวต้องประกันตนแต่อย่างไรก็ตามในระดับการปฏิบัติงานควรจะต้องมีการกำหนดแผน หรือนโยบายในส่วนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและสอดคล้องของทรัพยากรปัจจัยต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด ตลอดจนการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรหรือสถานพยาบาลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และให้หลักการและมาตรฐานวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะเนื่องจากการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้เป็นปัญหาเชิงระบบที่จะต้องประสานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

5. รัฐต้องให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ และมีวิธีที่สามารถนำเงินในส่วนที่แรงงานต่างด้าวจะต้องจ่ายนั้นกลับมาเป็นงบประมาณในการบริหารจัดการด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

6. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและทักษะของผู้ให้บริการต่อผู้รับการรักษาพยาบาลที่เป็นแรงงานต่างด้าวก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะเป็นส่วนที่ทำได้ง่ายที่สุด โดยผ่านโปรแกรมการฝึกอบรมและพัฒนาของหน่วยงานนั้น ๆ หรือเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

1. ควรมีการศึกษาทักษะของผู้ให้บริการ ที่ให้บริการในสถานพยาบาลในด้านสมรรถภาพของการดูแลรักษาตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการให้บริการสุขภาพแก่แรงงานต่างด้าว
2. ควรมีการศึกษาทักษะของนายจ้างต่อสวัสดิการด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าว
3. ควรมีการศึกษาทักษะของชุมชน ทั้งระดับผู้บริหาร และประชาชนในท้องถิ่นต่อการให้บริการสุขภาพแก่แรงงานต่างด้าว รวมถึงสวัสดิการด้านอื่น ๆ
4. ควรมีการศึกษาการเข้าถึงบริการที่เป็นสวัสดิการด้านอื่น ๆ ของแรงงานต่างด้าว